

Exchanging Prevention
Practices on Polydrug
Use Among Youth
in Criminal
Justice Systems

Standardy jakości w programach adresowanych do młodych użytkowników narkotyków, którzy weszli w konflikt z prawem

Niels Graf, Babak Moazen & Heino Stöver

Grudzień 2019

Współfinansowany
przez program działań
UE w dziedzinie zdrowia

Standardy jakości w programach adresowanych do młodych użytkowników narkotyków, którzy weszli w konflikt z prawem

Niels Graf, Babak Moazen & Heino Stöver
Grudzień 2019

Skontaktuj się z nami
Adres: Frankfurt University of Applied Sciences
Nibelungenplatz 1
D-60318 Frankfurt am Main
Tel: +49 69 1533-0
Fax: +49 69 1533-2400
Email: babak.moazen@gmail.com

Projekt graficzny: Afshin Jam (jamafshin@gmail.com)

Tłumaczenie na język polski: Paweł Nowocien
Konsultacje merytoryczne: dr Agnieszka Pisarska
dr Jacek Moskalewicz
Wydano ze środków Krajowego Biura
ds. Przeciwdziałania Narkomanii
Egzemplarz bezpłatny
Wersja elektroniczna dostępna na www.kbpn.gov.pl
Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii
ul. Dereniowa 52/54, 02-776 Warszawa
tel. (22) 855 54 69
Warszawa 2021
ISBN 978-83-959842-5-9

Niniejszy podręcznik stanowi część projektu 768162/EPPIC, który dofinansowano w ramach programu działań UE w dziedzinie zdrowia na lata 2014-2020. Treść podręcznika odzwierciedla wyłącznie poglądy autorów i to oni ponoszą za niego pełną odpowiedzialność. Treści podręcznika nie można utożsamiać ze stanowiskiem Komisji Europejskiej i/lub Agencji Wykonawczej ds. Konsumentów, Zdrowia, Rolnictwa i Żywności ani jakichkolwiek innych podmiotów Unii Europejskiej. Unia Europejska oraz Agencja nie ponoszą odpowiedzialności za wykorzystanie treści zawartych w niniejszej publikacji.

Współfinansowane przez
program działań UE
w dziedzinie zdrowia

Podziękowanie

Standardy jakości zostały opracowane przy Sudziale partnerów projektu EPPIC, których opracowania i raporty są dostępne na stronie www.eppic-project.eu. Partnerami projektu byli: Austria - Rahel Kahlert, Günter Stummvoll (European Centre for Social Welfare Policy and Research); Dania - Vibeke Asmussen Frank, Maria Dich Herold (Aarhus University); Włochy - Franca Beccaria, Sara Rolando, (Eclectica); Polska - Jacek Moskalewicz, Katarzyna Dąbrowska, Agnieszka Pisarska (Instytut Psychiatrii i Neurologii, Warszawa); Wielka Brytania - Betsy Thom, Karen Duke, Helen Gleeson, Rachel Herring, (Middlesex University) i Raj Ubhi (Change Grow Live). Autorzy pragną podziękować wszystkim specjalistom oraz interesariuszom z krajów partnerskich, którzy konsultowali wersję roboczą standardów jakości oraz kolegom z zespołu EPPIC, jak również członkom komitetu doradczego, którzy także współtworzyli niniejszy podręcznik.

Zawartość

Spis treści	
Streszczenie	4
Wprowadzenie	5
Standardy jakości w programach adresowanych do młodych użytkowników narkotyków, którzy weszli w konflikt z prawem	
Standardy jakości w skrócie	7
Standard 1: Programy adresowane do młodych użytkowników narkotyków, którzy weszli w konflikt z prawem są oparte na dowodach naukowych i sprawdzone pod względem skuteczności	8
Standard 2: Struktury i mechanizmy zarządzania zapewniają wysoką jakość działań profilaktycznych	11
Standard 3: Kompleksowa diagnoza młodych ludzi, którzy weszli w konflikt z prawem obejmuje również kwestie używania narkotyków, w tym testy przesiewowe	12
Standard 4: Programy wychodzą naprzeciw złożonym problemom i potrzebom młodych ludzi oraz skutecznie te potrzeby zaspokajają	14
Standard 5: Zapewnia się odpowiedni pakiet alternatywnych programów	16
Standard 6: Zapewnia się ciągłość opieki w ramach oraz pomiędzy różnymi służbami i programami	18
Standard 7: Zapewnia się i promuje partycypację młodych ludzi w możliwie szerokim zakresie oraz na każdym etapie tworzenia i realizacji programów	20
Standard 8: Podczas realizacji programów przestrzegane są zasady równych szans i niedyskryminacji	22
Standard 9: Realizatorzy programów reprezentują profesjonalizm i wysokie kompetencje	24
Standard 10: Realizatorzy programów przestrzegają zasad etycznych i stosują się do kodeksów postępowania zawodowego	26
Planowanie, wdrażanie i zarządzanie programami wobec młodych użytkowników narkotyków, którzy weszli w konflikt z prawem	28
Kluczowe publikacje	29
Załącznik: dokumenty, podręczniki, przewodniki	30

Streszczenie

Prezentowany podręcznik opracowano w ramach europejskiego projektu badawczego pn. „Wymiana dobrych praktyk w profilaktyce używania narkotyków wśród młodych osób, które weszły w konflikt z prawem” (Exchanging Prevention practices on Polydrug use among youth in Criminal justice systems”, EPPIC). Podręcznik ten powstał, aby pomóc realizatorom działań profilaktycznych (praktykom) w podnoszeniu jakości programów adresowanych do młodych użytkowników narkotyków, którzy weszli w konflikt z prawem.

Za podstawę prac nad niniejszym podręcznikiem przyjęto Europejskie Standardy Jakości w Profilaktyce Uzależnień od Narkotyków (EDPQS). Proces opracowania standardów jakości składał się zaś z czterech etapów: Etap 1) analiza wywiadów z młodymi ludźmi oraz specjalistami, które zostały przeprowadzone w ramach EPPIC w celu uwzględnienia perspektywy tych osób w odniesieniu do zasad i dobrych praktyk; Etap 2) identyfikacja istotnych standardów i narzędzi, analiza treści odpowiednich wytycznych oraz standardów jakości; Etap 3) przegląd i ocena roboczej wersji niniejszego podręcznika dokonana przez partnerów projektu pod kątem spełnienia przez podręcznik celów EPPIC; Etap 4) ocena ostatecznej wersji roboczej w ramach konsultacji krajowych w każdym kraju partnerskim EPPIC oraz w ramach konsultacji z ekspertami z odpowiednich organizacji międzynarodowych, uwzględnianie zgłaszanych sugestii.

W podręczniku zaprezentowano dziesięć standardów jakości:

1. Programy adresowane do młodych użytkowników narkotyków, którzy weszli w konflikt z prawem są oparte na dowodach naukowych i sprawdzone pod względem skuteczności.
2. Struktury i mechanizmy zarządzania zapewniają wysoką jakość działań profilaktycznych.
3. Kompleksowa diagnoza młodych ludzi, którzy weszli w konflikt z prawem obejmuje również kwestie używania narkotyków, w tym testy przesiewowe.
4. Programy wychodzą naprzeciw złożonym problemom i potrzebom młodych ludzi oraz skutecznie te potrzeby zaspokajają.
5. Zapewnia się odpowiedni pakiet alternatywnych programów.
6. Zapewnia się ciągłość opieki w ramach oraz pomiędzy różnymi służbami i programami.
7. Zapewnia się i promuje partycypację młodych ludzi w możliwie szerokim zakresie oraz na każdym etapie tworzenia i realizacji programów.
8. Podczas realizacji programów przestrzegane są zasady równych szans i niedyskryminacji
9. Realizatorzy programów reprezentacją profesjonalizm i wysokie kompetencje.
10. Realizatorzy programów przestrzegają zasad etycznych i stosują się do kodeksów postępowania zawodowego.

Niniejszy podręcznik kierowany jest przede wszystkim do praktyków, ale mogą z niego korzystać również osoby zajmujące się planowaniem i wdrażaniem rozwiązań z zakresu polityki społecznej i zdrowotnej. Problemu używania narkotyków wśród młodzieży, która weszła w konflikt z prawem, nie da się rozwiązać przy pomocy pojedynczego programu. Muszą towarzyszyć temu rozwiązania z zakresu polityki społecznej, zdrowotnej, edukacyjnej oraz penitencjarnej ujęte w system wsparcia i zapewniające bliską współpracę wszystkich właściwych sektorów. Takie działania muszą precyzyjnie określać obowiązki i zadania wszystkich interesariuszy oraz zapewniać odpowiednie wsparcie w postaci środków finansowych i innych potrzebnych zasobów.

Wprowadzenie

Projekt pn. „Wymiana dobrych praktyk w profilaktyce używania narkotyków wśród młodych osób, które weszły w konflikt z prawem” (Exchanging Prevention practices on Polydrug use among youth in Criminal justice systems” - EPPIC) realizowany w ramach programu działań UE w dziedzinie zdrowia dotyczył polityki w obszarze profilaktyki uzależnień od narkotyków oraz działań praktycznych podejmowanych wobec młodych ludzi w wieku 15-24, którzy weszli w konflikt z prawem. Projekt odnosił się do programów dotyczących problematyki narkomani realizowanych w zakładach penitencjarnych oraz społecznościach lokalnych, a także programów rehabilitacyjnych i leczniczych prowadzonych w sześciu krajach europejskich: Austrii, Danii, Niemczech, Włoszech, Polsce i Wielkiej Brytanii.

Podręcznik powstał, by pomóc praktykom pracującym z młodymi ludźmi podnosić jakość programów (realizowanych zarówno w warunkach pozbawienia wolności jak i społecznościach lokalnych) tak, by młodzi ludzie, którzy weszli w kontakt z wymiarem sprawiedliwości mieli dostęp do skutecznych programów oraz zyskali pozytywne doświadczenia i dzięki temu lepiej radzili sobie z problemem używania substancji psychoaktywnych i dbaniem o swój dobrostan.

W tym celu, opracowano dziesięć standardów jakości. Standardy te zawierają zasady i zalecenia oparte na dowodach naukowych, wykorzystywane wcześniej podczas wdrażania programów rekomendowanych w ramach krajowych i europejskich wytycznych. Mogą one dotyczyć treści, procesów lub zagadnień strukturalnych (definicja przyjęta przez EMCDDA¹). Ponadto, podręcznik zawiera krótkie wskazówki dotyczące wdrażania standardów oraz listę pomocniczych dokumentów (zob. Załącznik).

Prezentowane standardy oparto na Europejskich Standardach Jakości w Profilaktyce Uzależnień od Narkotyków (EDPQS)². EDPQS to zbiór standardów podzielonych na dwie kategorie: podstawowe i wymagane od ekspertów. Stanowią one poradnik dotyczący działań implementacyjnych, z uwzględnieniem różnic w kulturach różnych profesji, strategiach oraz strukturze realizacji działań profilaktycznych w krajach Europy. W procesie adaptacji Europejskich Standardów do potrzeb naszej grupy docelowej kierowaliśmy się badaniami, w których wzięli udział młodzi ludzie, praktycy oraz inne osoby zainteresowane problematyką z którymi nawiązaliśmy kontakt w toku realizacji projektu EPPIC.

Prezentowane standardy jakości opracowane zostały zgodnie ze Strategią Unii Europejskiej wobec Narkotyków na lata 2013-2020 oraz dwoma kolejnymi czteroletnimi Planami Działania wobec Narkotyków na lata 2013-2016 oraz 2017-2020³. Plany działania tworzy pięć podstawowych komponentów, takich jak: redukcja popytu na narkotyki; redukcja podaży narkotyków; koordynacja; współpraca międzynarodowa oraz gromadzenie informacji, badania naukowe, monitoring i ewaluacja. Standardy jakości prezentowane w niniejszej publikacji dotyczą bezpośrednio pierwszego komponentu, tj. redukcji popytu na narkotyki

1. http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/682/188813_2010_5239_DRUGS_IN_FOCUS_NR_23_DEP_EN_376366.pdf

2. http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/prevention-standards_en

3. https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/drug-control/eu-response-to-drugs_en

(w tym profilaktyki i leczenia). Standardy pośrednio odnoszą się również pozostałych czterech komponentów zawartych w planach działania. Ponadto, według naszej wiedzy, niniejszy podręcznik stanowi pierwszy tego rodzaju dokument ukierunkowany na młodych użytkowników narkotyków, którzy odbywają karę pozbawienia wolności, albo w inny sposób mają kontakt z wymiarem sprawiedliwości.

Grupa docelowa działań interwencyjno-profilaktycznych tj. młodzi ludzie podlegający oddziaływaniu wymiaru sprawiedliwości - zarówno w miejscach osadzenia jak i społecznościach lokalnych, w których funkcjonują - mierzą się z poważnymi problemami takimi jak używanie narkotyków, alkoholu, problemy zdrowia psychicznego, problemy społeczne czy konflikty w relacjach z otoczeniem. Skupienie się wyłącznie na używaniu narkotyków nie jest wystarczającą odpowiedzią; programy muszą mieć charakter kompleksowy, który uwzględnia złożoność problemów doświadczanych przez te osoby oraz łączy działania praktyków z różnych dziedzin, takich jak: ochrona zdrowia, opieka społeczna, edukacja i szkolenia oraz instytucje wymiaru sprawiedliwości⁴. Ponadto, odbiorcy programów często mają już za sobą doświadczenia w używaniu narkotyków, w związku z czym 'działania profilaktyczne' muszą tu być szeroko rozumiane.

Definicja profilaktyki w projekcie EPPIC

W projekcie EPPIC profilaktyka odnosiła się nie tylko do używania narkotyków ale także do innych, związanych z narkotykami, złożonych problemów, których doświadczają młodzi ludzie na poszczególnych etapach trajektorii sięgania po te substancje. Definicja profilaktyki obejmowała zatem podejścia z zakresu profilaktyki pierwotnej, redukcji szkód wśród aktywnych użytkowników narkotyków oraz modeli leczenia ukierunkowanych na zapobieganie bardziej nasilonym i problemowym wzorom używania.

Redukcja szkód to pakiet rozwiązań z zakresu polityki oraz działania interwencyjne, które mają na celu złagodzenie negatywnych skutków używania narkotyków na poziomie jednostki, społeczności lokalnej oraz społeczeństwa⁵. Profilaktyka stanowi jeden z elementów redukcji szkód. Według definicji EMCDDA, profilaktykę można podzielić na cztery główne kategorie: profilaktykę środowiskową, uniwersalną, selektywną i wskazującą⁶. Profilaktyka środowiskowa to ogół działań mających wpływ na środowisko młodych ludzi w wymiarze społecznym, kulturowym, ekonomicznym i fizycznym, w którym to środowisku młodzież styka się z narkotykami i podejmuje decyzje dotyczące ich używania. Profilaktyka uniwersalna adresowana jest do całej populacji (przeważnie szkół i populacji ogólnej). Profilaktyka selektywna skierowana jest do populacji szczególnie zagrożonych, natomiast profilaktyka wskazująca polega na identyfikacji i podejmowaniu interwencji wobec osób z problemami natury behawioralnej i psychologicznej, które mogą skutkować uzależnieniem od substancji psychoaktywnych w przyszłości.

W projekcie EPPIC podkreśla się znaczenie czynników organizacyjnych oraz szerszych systemów społecznych, które stanowią mechanizm sprzyjający zmianie. Niniejsze standardy odzwierciedlają podkreślając potrzebę przykładania w działaniach profilaktycznych równej wagi do czynników indywidualnych, organizacyjnych i systemowych.

Podręcznik skierowany jest głównie do praktyków, jednak może on również

4. Zob.: Rolando S., and Beccaria, F. (2019), "Young people's narratives: drug use and criminal involvement trajectories", WP5 2nd Cross National Report, dostępny na: www.eppic-project.eu (dostęp: 14.03.2019), oraz raporty krajowe dostępne na: www.eppic-project.eu.

5. <http://www.emcdda.europa.eu/topics/harm-reduction>

6. <http://www.emcdda.europa.eu/topics/prevention>

zainteresować osoby zajmujące się planowaniem i wdrażaniem rozwiązań z zakresu polityki zdrowotnej i społecznej. Problemu używania narkotyków przez osoby, które weszły w konflikt z prawem, nie można bowiem rozwiązać przy pomocy pojedynczego programu, muszą temu towarzyszyć rozwiązania z zakresu opieki społecznej i zdrowotnej, edukacji oraz wymiaru sprawiedliwości, które razem będą tworzyć system wsparcia oraz zapewniać współpracę między wszystkimi zaangażowanymi sektorami, również poprzez wyraźne określenie ról i zadań wszystkich interesariuszy, a także zapewnienie odpowiedniego wsparcia finansowego oraz innych zasobów.

Standardy jakości w programach adresowanych do młodych użytkowników narkotyków, którzy weszli w konflikt z prawem

Standardy jakości w skrócie

- Standard 1.** Programy adresowane do młodych użytkowników narkotyków, którzy weszli w konflikt z prawem są oparte na dowodach naukowych i sprawdzone pod względem skuteczności.
- Standard 2.** Struktury i mechanizmy zarządzania zapewniają wysoką jakość działań profilaktycznych.
- Standard 3.** Kompleksowa diagnoza młodych ludzi, którzy weszli w konflikt z prawem obejmuje również kwestie używania narkotyków, w tym testy przesiewowe.
- Standard 4.** Programy wychodzą naprzeciw złożonym problemom i potrzebom młodych ludzi oraz skutecznie te potrzeby zaspokajają.
- Standard 5.** Zapewnia się odpowiedni pakiet alternatywnych programów.
- Standard 6.** Zapewnia się ciągłość opieki w ramach oraz pomiędzy różnymi służbami i programami.
- Standard 7.** Zapewnia się i promuje partycypację młodych ludzi w możliwie szerokim zakresie oraz na każdym etapie tworzenia i realizacji programów.
- Standard 8.** Podczas realizacji programów przestrzegane są zasady równych szans i niedyskryminacji.
- Standard 9.** Realizatorzy programów reprezentują profesjonalizm i wysokie kompetencje.
- Standard 10.** Realizatorzy programów przestrzegają zasad etycznych i stosują się do kodeksów postępowania zawodowego.

Każdy z wyżej wymienionych dziesięciu standardów odzwierciedla ważny aspekt wysokiej jakości usług i programów adresowanych do młodych osób, które weszły w konflikt z prawem. W idealnej sytuacji, aby zaspokoić potrzeby młodych użytkowników narkotyków, którzy znaleźli się w zasięgu oddziaływania wymiaru sprawiedliwości, należałoby spełnić wszystkie te standardy. W poniższej części podręcznika omówiono kolejno każdy ze standardów, najpierw poprzez jego krótką charakterystykę, a następnie przedstawienie szczegółowego uzasadnienia potrzeby stosowania się do danego standardu.

Standard 1: Programy adresowane do młodych użytkowników narkotyków, którzy weszli w konflikt z prawem są oparte na dowodach naukowych i sprawdzone pod względem skuteczności

Cel: Zaprojektowanie i wdrożenie programów profilaktycznych opartych na dostępnych naukowych dowodach skuteczności oraz 'najlepszych praktykach'.

Uzasadnienie: Programy adresowane do młodych ludzi, którzy weszli w konflikt z prawem powinny być oparte na praktykach o udokumentowanej skuteczności i wiedzy naukowej, uwzględniając zarazem postawy i zaangażowanie młodych odbiorców. Dzięki takiemu podejściu programy te będą bezpieczne i skuteczne.

Oczekiwane rezultaty: Korzyści dla młodych ludzi (ograniczenie ryzyka udziału w nieskutecznym programie), dla instytucji/usługodawcy (oszczędność kosztowa, zapewnienie trwałości usługi / projektu) i dla społeczeństwa (redukcja szkodliwych konsekwencji używania narkotyków i przestępczości).

Opracowanie i wdrożenie programu ukierunkowanego na używanie narkotyków i związanych z tym problemów, powinno być poprzedzone oceną potrzeb oraz przeglądem podejść i/lub metod o udowodnionej skuteczności. Informacje na temat podejść oraz programów opartych na dowodach naukowych dostępne są na portalu najlepszych praktyk Europejskiego Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (EMCDDA). Dla przykładu, baza ta ułatwia wyszukiwanie odpowiednich programów profilaktycznych poprzez podanie informacji na temat ich udowodnionej naukowo skuteczności. W tabeli poniżej przedstawiono kilka przykładów z tejże bazy⁷:

7. Zob.: http://www.emcdda.europa.eu/best-practice/evidence-summaries_en

Nazwa	Obszar	Substancja	Grupa docelowa lub środowisko	Ocena naukowej skuteczności
Wszechstronne programy środowiskowe adresowane do młodzieży z grup podwyższonego ryzyka	profilaktyka	alkohol, przetwory konopi, tytoń i inne substancje	społeczności lokalne, szkoła, młodzi ludzie	skuteczne
Programy psychospołeczne vs standardowe leczenie ukierunkowane na redukcję przestępczości (recydywy) wśród osadzonych kobiet używających narkotyki	leczenie	brak ukierunkowania na konkretną substancję	kobiety, zakłady karne	skuteczne
Opioidowa terapia substytucyjna ukierunkowana na redukcję śmiertelności w zakładach karnych	redukcja szkód	opioidy	zakłady karne	skuteczna
Programy interaktywne wśród młodzieży z grup ryzyka	profilaktyka	alkohol, przetwory konopi, wyroby tytoniowe	młodzi ludzie	prawdopodobnie skuteczne
Programy dla rodzin i odbiorców indywidualnych ukierunkowane na różne zachowania ryzykowne, w tym używanie narkotyków	profilaktyka	brak ukierunkowania na konkretną substancję	młodzi ludzie	skuteczność nieznana

Źródło: EMCDDA Best Practice Portal

Aby ocenić, czy pożądane rezultaty zostały osiągnięte lub czy konieczne są dalsze działania adaptacyjne, należy prowadzić systematyczny monitoring i ewaluację programu. Definicja i określenie 'skuteczności' bądź 'sukcesu' zależy od tego, kto ustala tę definicję, może więc być odmienna w różnych grupach zawodowych, systemach opieki zdrowotnej i społecznej oraz wymiarze sprawiedliwości. Może także odnosić się do rezultatów dotyczących zmiany na poziomie jednostki i instytucji/organizacji. Jeśli nie wymaga już tego prawo, tak jak ma to miejsce w niektórych krajach, np. w Danii, należy uwzględnić również definicję pożądanych celów programu, która została określona przez grupę docelową, w tym przypadku młodych ludzi. Oczekiwane rezultaty powinny być jasno określone. Może to wymagać rozważenia sprzecznych punktów widzenia, zwłaszcza w odniesieniu do wdrażania programów profilaktycznych i podejść (np. redukcji szkód) w warunkach wymiaru sprawiedliwości. Na przykład brytyjska organizacja Beyond Youth Custody sugeruje⁸, aby w ocenie skuteczności przedsięwziąć następujące kroki:

1. Identyfikacja oczekiwanych wyników, w tym priorytetów programu, wykorzystanie Teorii Zmiany.⁹
2. Opracowanie programu na podstawie wiedzy naukowej mówiącej o tym „co działa”.
3. Ukierunkowanie metod pomiaru na wyniki priorytetowe.
4. Wybór metodologii badania ewaluacyjnego, która jest praktyczna, odpowiednia do potrzeb oraz spełnia możliwe do osiągnięcia standardy naukowe.
5. Wybór danych i narzędzi, które umożliwiają pomiar.

8. Factor F. (2016) Beyond Youth Custody. Proving 'effectiveness' in resettlement.

<http://www.beyondyouthcustody.net/wp-content/uploads/Proving-effectiveness-in-resettlement.pdf>

9. Zob.: <https://www.theoryofchange.org/what-is-theory-of-change/>

QUALITY

Standard 2: Struktury i mechanizmy zarządzania zapewniają wysoką jakość działań profilaktycznych

Cel: Uruchomienie struktur i mechanizmów zarządzania zapewniających wdrażanie 'praktyki opartej na dowodach naukowych' oraz realizację programów, które dzięki regularnemu monitorowaniu są bezpieczne i skuteczne.

Uzasadnienie: Jasny opis struktur i mechanizmów zarządzania jakością umożliwi dokumentowanie zmian oraz ich związku przyczynowego z przeprowadzonym programem. Opis ten pozwoli również na modyfikację programu w przypadku pojawienia się nowych dowodów naukowych, zmian w systemie opieki oraz w profilu grupy docelowej.

Oczekiwane rezultaty: Trwałe, wysokiej jakości programy profilaktyczne możliwe do modyfikacji, o ile zaistnieje taka potrzeba.

Spełnienie standardów jakości podczas realizacji programu¹⁰ wymaga następujących struktur i mechanizmów zarządzania:

- Zapewnienie bezpiecznego i stałego poziomu dostępu do usług/ programów. Może to wymagać uważnego obowiązujących przepisów prawa i/lub kodeksów postępowania zawodowego.
- Monitorowanie i reagowanie w przypadku działań realizowanych poniżej standardów lub naruszających kodeksy postępowania zawodowego.
- Zapewnienie, że zaspokojenie potrzeb młodych ludzi jest priorytetem już na etapie planowania a następnie wdrażania programu.
- Jasne określenie ról, zakresu odpowiedzialności i oczekiwań (w odniesieniu do praktyków i młodych ludzi) a także udostępnienie tych informacji wszystkim zainteresowanym.
- Gromadzenie danych potrzebnych do oceny skuteczności programu, również w odniesieniu do grup mniejszościowych.
- Regularne monitorowanie usług.
- Wspieranie realizatorów (i innych członków personelu) w stałym podnoszeniu kwalifikacji zawodowych.

10. EDPQS dostarczają praktycznych wskazówek, w jaki sposób opracowywać i monitorować projekty/programy/interwencje: Poradnik EDPQS 2: Przegląd i poprawa jakości działań profilaktycznych (Samodzielna refleksja i Autoocena) http://prevention-standards.eu/wp-content/uploads/2015/07/EDPQS_Toolkit2_Improvement_Support_Questionnaire.pdf (wersja polska: <http://mcps.com.pl/wp-content/uploads/2018/12/mcps-poradnik-nr-2-edpqs-2.pdf>)
Zob. zwłaszcza 4.3 Dopasowanie interwencji do grupy docelowej.

Standard 3: Kompleksowa diagnoza młodych ludzi, którzy weszli w konflikt z prawem obejmuje również kwestie używania narkotyków, w tym testy przesiewowe

Cel: Dokonanie diagnozy problemowego używania narkotyków i związanych z tym szkód/problemów.

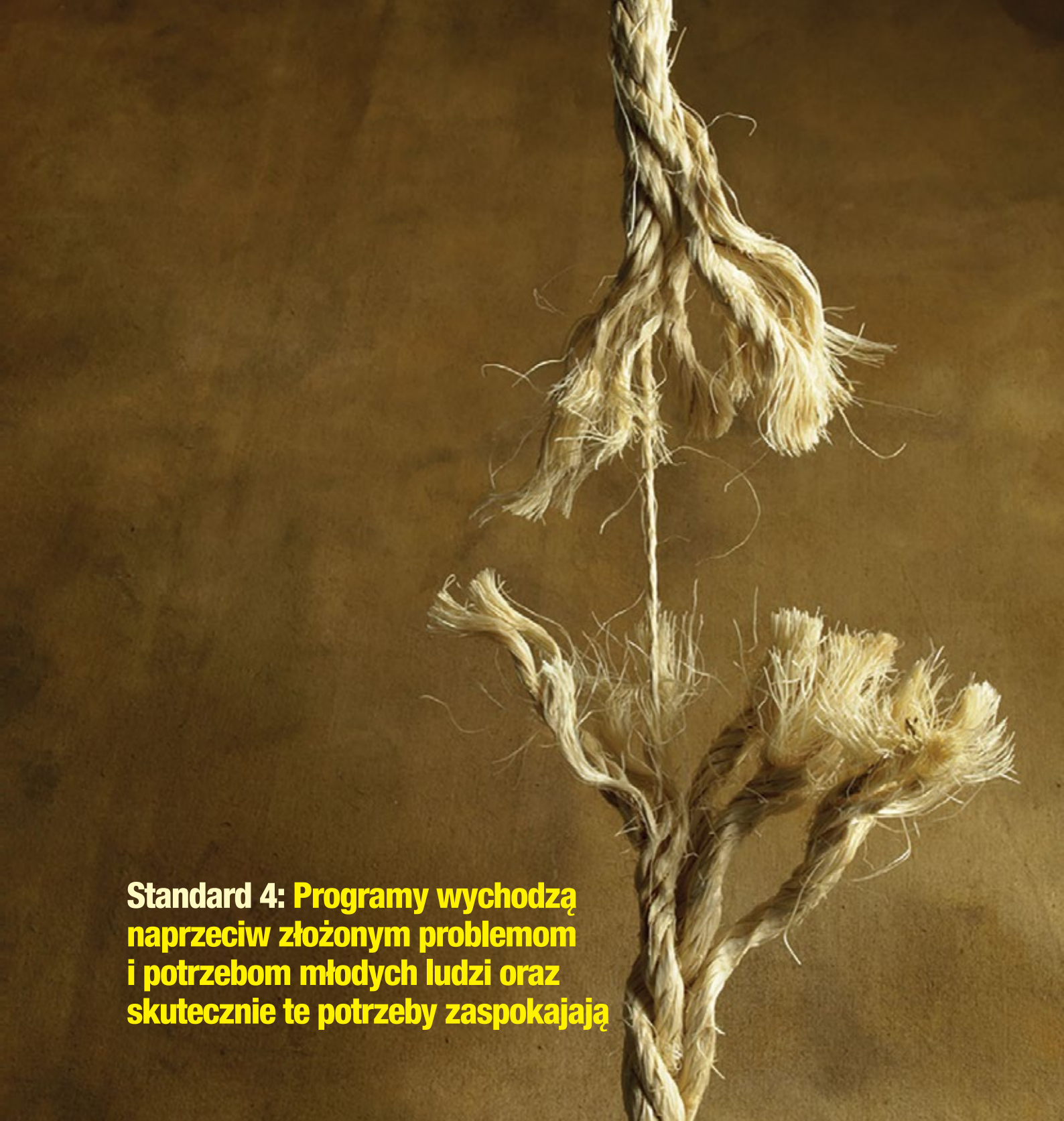
Uzasadnienie: Młodzi ludzie, którzy weszli w konflikt z prawem są szczególnie zagrożeni używaniem narkotyków i często doświadczają wielu złożonych problemów z tym związanych. Grupa ta powinna być zatem wszechstronnie diagnozowana i badana pod kątem różnych problemów.

Oczekiwane rezultaty: Poprawa dostępu do adekwatnych form wsparcia sprzyjających ograniczeniu używania narkotyków oraz radzeniu sobie z problemami, a także poprawa dobrostanu psychicznego i fizycznego.

Institucje wymiaru sprawiedliwości mogą oferować młodym ludziom możliwość udziału w programach profilaktycznych dotyczących używania substancji psychoaktywnych lub programach leczniczych. Mogą również umożliwić korzystanie z odpowiednich usług w obszarze edukacji, opieki społecznej i zdrowotnej. Testy przesiewowe oraz inne narzędzia diagnostyczne mogą pomóc nie tylko w określeniu stopnia zaawansowania w używanie narkotyków, ale również potrzeb zdrowotnych i socjalnych związanych lub wynikających z używania tych substancji. W zależności od wyników testów przesiewowych i diagnozy, a także otwartości młodych osób na uczestnictwo w programie, można rozważyć najlepsze opcje, biorąc przy tym pod uwagę opinie młodych ludzi, jak również pracowników socjalnych, ekspertów z obszaru ochrony zdrowia, wymiaru sprawiedliwości oraz innych praktyków.

Należy tu uwzględnić następujące kwestie:

- Testy przesiewowe i diagnoza powinny być prowadzone z poszanowaniem młodych ludzi, w sposób nieosądzający i odpowiednio do deklarowanych przez nich potrzeb.
 - Młodzi ludzie powinni zostać zawnazawsu poinformowani, kto będzie miał dostęp do wyników testów przesiewowych i diagnozy oraz sposobie wykorzystania tych informacji.
 - Decyzja o udziale w programie powinna mieć charakter dobrowolny i zostać potwierdzona świadomą zgodą młodej osoby.
 - Reguły działania wymiaru sprawiedliwości powinny być jasne dla młodych ludzi i nie ograniczać ich gotowości do przyznania się do używania narkotyków.
 - Diagnoza powinna obejmować szeroki wachlarz możliwych potrzeb, włącznie z potrzebami w takich obszarach jak; zdrowie psychiczne, fizyczne, seksualne, edukacja i szkolenia zawodowe, sytuacja mieszkaniowa, opieka socjalna i relacje z innymi osobami.
- Co niezwykle istotne, młodzi ludzie nie powinni być karani za używanie narkotyków. Należy zapewnić im odpowiednie wsparcie, ponieważ używanie narkotyków to problem z zakresu zdrowia publicznego, który wymaga wszechstronnych działań zorientowanych na kwestie zdrowotne. O ile to możliwe, należy zaoferować młodemu człowiekowi programy profilaktyczno-lecznicze jako alternatywę wobec postępowania sądowego lub kary.

Standard 4: Programy wychodzą naprzeciw złożonym problemom i potrzebom młodych ludzi oraz skutecznie te potrzeby zaspokajają

Cel: Odniesienie się do różnorodnych potrzeb młodych konsumentów narkotyków poprzez zastosowanie podejścia 'opartego na mocnych stronach jednostki' a także realizację programów wzmacniających pozytywną adaptację (ang. resilience).

Uzasadnienie: W pracy z młodymi ludźmi nastąpił zwrot w kierunku modelu 'opartego na mocnych stronach jednostki' i wzmacnianiu pozytywnej adaptacji. W efekcie, oprócz wdrażania całego wachlarza usług pomocowych, należy przyjąć strategię identyfikacji i budowy mocnych stron młodego człowieka aniżeli skupiania się wyłącznie na problemach i niedostatku umiejętności.

Oczekiwane rezultaty: Młodzi ludzie rozwiną poczucie własnej wartości, pozytywną adaptację oraz zyskają kontrolę nad swoim życiem (ang. empowerment).

Przyjęcie podejścia opartego na mocnych stronach jednostki oznacza, że skupiamy się nie tylko na potrzebach młodych ludzi, ale również na identyfikacji ich mocnych stron, wzmacnianiu pozytywnej adaptacji psychicznej oraz potencjału sprzyjającego własnemu rozwojowi. Na tyle na ile to możliwe, młodzi ludzie powinni być traktowani jak partnerzy w sprawowaniu nad sobą opieki, co oznacza¹¹:

- angażowanie ich w proces podejmowania decyzji,
- wspieranie w podejmowaniu świadomych decyzji dotyczących ich życia,
- pomoc w skutecznym kontrolowaniu własnego zdrowia i dobrostanu psychicznego i fizycznego.

Szkodliwe używanie narkotyków rzadko jest kwestią przypadku i jest powiązane z wieloma złożonymi problemami. Najczęściej młodzi ludzie, którzy weszli w konflikt z prawem, muszą mierzyć się jednocześnie wieloma problemami i wyzwaniem np. postępowaniem karnym, kłopotami w szkole i/lub rodzinie, potrzebami dotyczącymi zdrowia psychicznego, problemami finansowymi oraz reintegracją społeczną, która jest szczególnie istotnym problemem w przypadku grup mniejszościowych, nawet zanim wejdą w konflikt z prawem. Z tego względu, praktycy muszą mieć świadomość, że z perspektywy młodego człowieka używanie narkotyków może nie być najbardziej palącym problemem. Tak więc, w rozwiązywaniu tego typu wielorakich i złożonych problemów należy przyjąć podejście holistyczne, zamiast zajmować się oddzielnie poszczególnymi potrzebami.

Z tego względu ważne jest, aby:

- Zapewniać młodym ludziom możliwość dostępu do opieki w obszarze zdrowia somatycznego, seksualnego, pomoc w przypadku chorób zakaźnych oraz poradnictwo z zakresu zdrowia psychicznego. Dzięki temu zyskają solidną wiedzę, w jaki sposób dbać i wzmacniać swoje zdrowie, a także rozwijać poczucie własnej wartości i chronić się przed zagrożeniami.
- Zapewniać możliwość uczestniczenia w zajęciach szkolnych, sportowych, charytatywnych, rozwijających duchowość oraz innych aktywnościach. Tego typu działania mogą pomóc nadać własnemu życiu sens.
- Pomagać młodym ludziom w budowaniu i utrzymywaniu kapitału społecznego. Młodzi ludzie, którzy mają kontakt z wymiarem sprawiedliwości narażeni są na izolację i brak fizycznego kontaktu z szerszym otoczeniem społecznym. Nawiązywanie i pielęgnowanie konstruktywnych relacji ma fundamentalne znaczenie dla budowania trwałych i dających wsparcie więzi z otoczeniem, co z kolei korzystnie wpływa na rozwój osobisty i społeczny.
- W przypadku, gdy młodzi ludzie są zmuszani przez wymiar sprawiedliwości do uczestnictwa w programie profilaktycznym czy leczniczym należy w miarę możliwości zapewniać im możliwość wyboru a także wyjaśnić, co w ramach danego programu podlega, a co nie podlega negocjacji¹².

11. Omówienie modelu opartego na mocnych stronach jednostki oraz propozycje postępowania w praktyce znajdują się tutaj: <https://sustainingcommunity.wordpress.com/2016/08/23/sba-groups/>; oraz <https://www.sciencedirect.com/topics/psychology/strength-based-approach>.

Model oparty na mocnych stronach jednostki uważany jest za propozycję bardziej właściwą od modelu deficytów jednostki, który skupia się na brakach w obszarze umiejętności/zdolności itp.

12. Zob.: Trotter, C. (2015) *Working with Involuntary Clients: a guide to practice*. London: Routledge.

Standard 5: Zapewnia się odpowiedni pakiet alternatywnych programów

Cel: Zapewnienie wielu alternatywnych programów w ramach holistycznego podejścia do zaspokajania potrzeb.

Uzasadnienie: Młodzi ludzie, którzy używają narkotyków i zarazem weszli w konflikt z prawem borykają się z wieloma problemami, które wymagają działań ze różnych specjalistów i instytucji. Skuteczność działań zależy od partnerskiej współpracy i dawaniu młodemu człowiekowi możliwości wyboru.

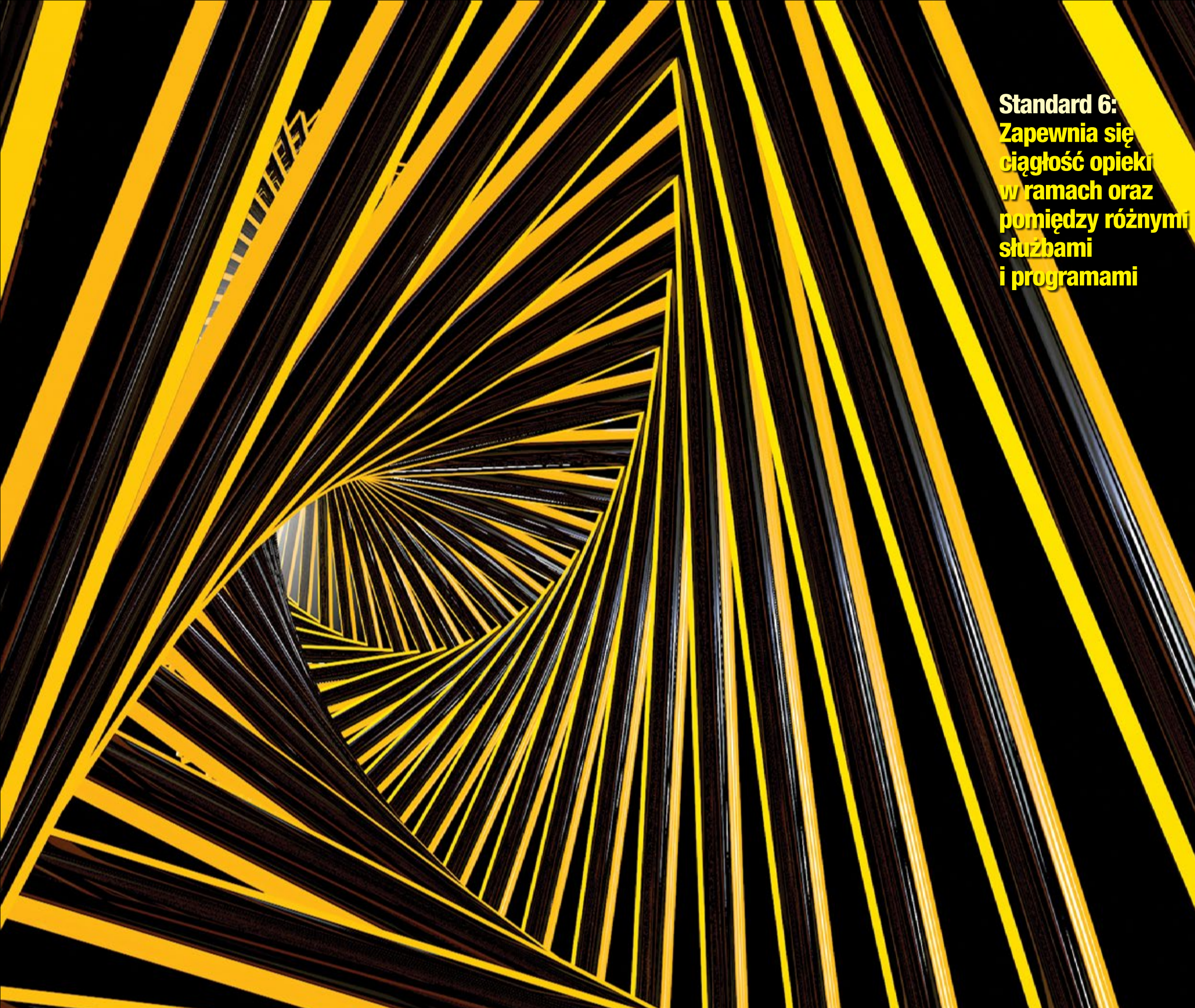
Oczekiwane rezultaty: Lepsza koordynacja między usługodawcami oraz lepsza współpraca między służbami penitencjarnymi a służbami działającymi w społecznościach lokalnych, umożliwienie młodym ludziom wyboru.

Używanie narkotyków i związane z tym problemy wśród młodych ludzi, którzy znajdują się w zasięgu oddziaływań wymiaru sprawiedliwości są bardzo zróżnicowane. Nie wszystkie formy sięgania po substancje psychoaktywne przybierają poważną postać, ale w przypadku niektórych młodocianych sprawców naruszeń prawa może z czasem dojść do rozwoju używania problemowego lub uzależnienia. W związku z czym konieczne jest prowadzenie różnych oddziaływań na różnych etapach rozwoju problemu i w zależności od charakterystyki odbiorców. Takie programy powinny spełniać standar-

dy wyrażone w dokumencie ONZ pn. „The United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners” i oferować młodym użytkownikom narkotyków rozmaite możliwości¹³. W zależności od wzoru używania narkotyków oraz innych problemów, z którymi mierzy się młody człowiek, programy mogą obejmować:

- działania edukacyjne oraz informacyjne (w tym na temat zagrożeń związanych z używaniem substancji psychoaktywnych);
- profilaktykę środowiskową, uniwersalną, selektywną i wskazującą dotyczącą zaburzeń związanych z używaniem narkotyków;
- poradnictwo psychospołeczne oraz leczenie;
- profilaktykę, diagnozę i leczenie chorób zakaźnych (np. HIV/AIDS, WZW, gruźlica); a także
- wsparcie praktyczne.

13. https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/GA-RESOLUTION/E_ebook.pdf

Standard 6: Zapewnia się ciągłość opieki w ramach oraz pomiędzy różnymi służbami i programami

Cel: Zapewnienie ciągłości opieki w ramach i między różnymi sektorami: ochroną zdrowia, wymiarem sprawiedliwości, opieką społeczną, edukacją oraz innymi sektorami.

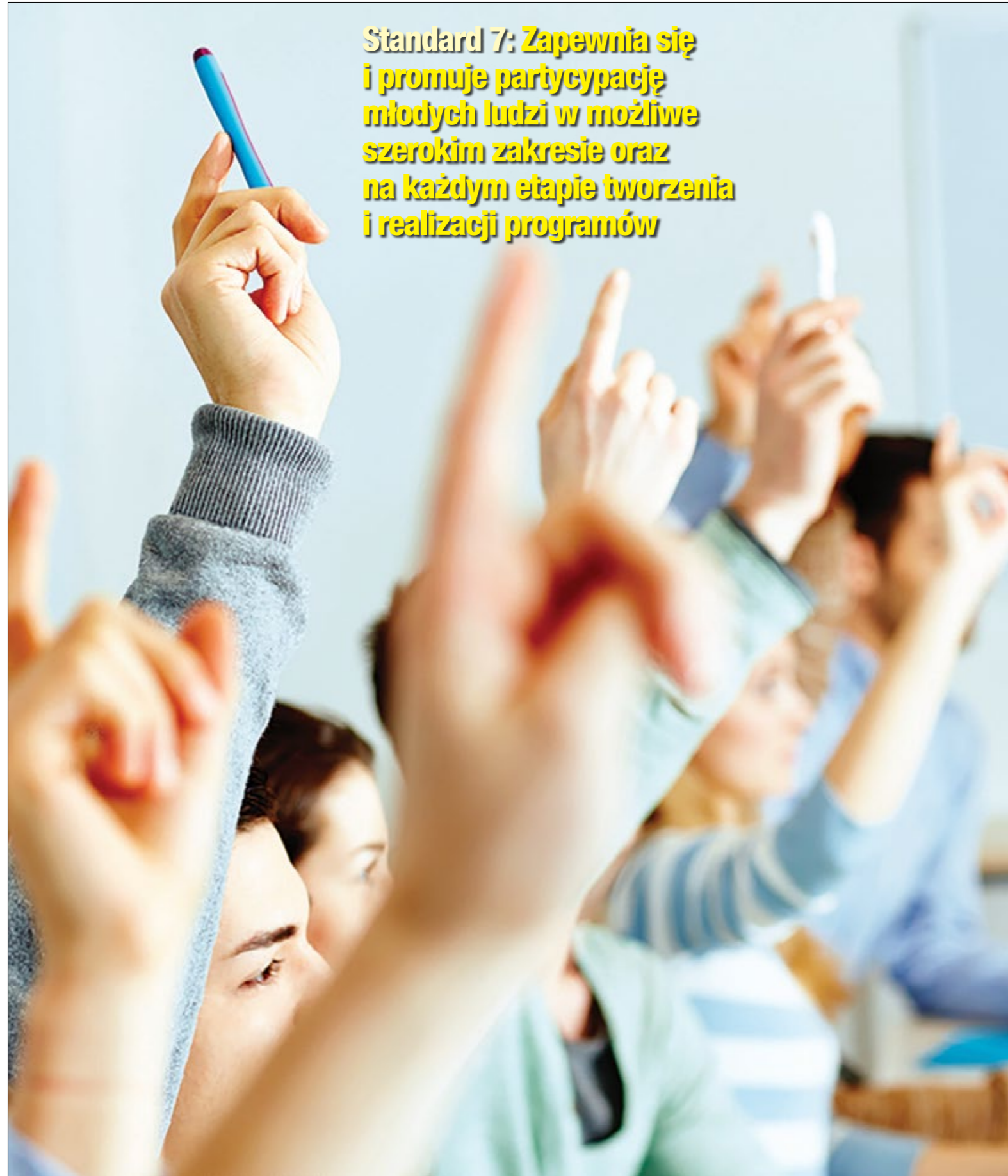
Uzasadnienie: Młodzi ludzie nie będą się angażować, gdy spotykają się z niekoordynowanymi programami /usługami, ryzyko 'zagubienia się pacjenta' rośnie szczególnie w trakcie przechodzenia pomiędzy sektorami, za które odpowiedzialne są różne instytucje systemu pomocy.

Oczekiwane rezultaty: Zwiększenie współpracy i powiązań między sektorami a społecznościami lokalnymi oraz poprawa ciągłości opieki.

Młodzi ludzie, którzy używają substancji psychoaktywnych w sposób szkodliwy mają większe szanse na poradzenie sobie z problemem, reintegrację i utrzymanie abstynencji w dłuższym okresie, jeśli zapewniona zostanie im ciągłość wsparcia w takich obszarach jak: mieszkanie, edukacja, zatrudnienie, finanse, opieka zdrowotna i pomoc wzajemna. Zapewnienie ciągłości opieki oraz umożliwienie dostępu do niezbędnych usług wymaga skutecznej koordynacji pomiędzy usługodawcami w społeczności lokalnej a instytucjami wymiaru sprawiedliwości. Poruszanie się w ramach jednego sektora usług oraz między różnymi sektorami musi być zaplanowane i odpowiednio zarządzane. Należy również rozważyć obowiązkową współpracę pomiędzy placówkami/ sektorami świadczącymi usługi).

Koordynacja współpracy między poszczególnymi placówkami, organizacjami, w ramach wspólnej polityki zdrowotnej i społecznej stanowi jednak poważne wyzwanie¹⁴.

14. Zob.: <https://info.harmreduction.eu/continuity-of-care#ftn8> and <https://rm.coe.int/european-prison-rules-978-92-871-5982-3/16806ab9ae>

Standard 7: Zapewnia się i promuje partycypację młodych ludzi w możliwie szerokim zakresie oraz na każdym etapie tworzenia i realizacji programów

Cel: Zachęcenie do większego zaangażowania młodych użytkowników narkotyków, którzy weszli w konflikt z prawem, w działania na rzecz opieki nad sobą oraz przebieg programu.

Uzasadnienie: Zaangażowanie młodych ludzi do udziału w programach profilaktycznych czy terapeutycznych oraz utrzymywanie tego zaangażowania ma kluczowe znaczenie dla powodzenia działań. Ułatwienie, na tyle na ile to możliwe w kontekście wymiaru sprawiedliwości, udziału młodych ludzi w procesie planowania opieki i podejmowania decyzji, jak również oferowanie wyboru pewnych elementów programu czy innych oddziaływań zwiększa szanse na podtrzymanie uczestnictwa w programie czy usłudze.

Oczekiwane rezultaty: Zwiększenie zaangażowania młodych ludzi w realizację programów czy świadczenie usług oraz wzrost ich poczucia sprawczości w opiece nad samym sobą.

Uważa się powszechne, że młodzi ludzie mają prawo uczestniczyć w podejmowaniu decyzji dotyczących ich życia, o ile nie jest to wymagane przepisami prawa¹⁵, jak ma to miejsce w niektórych krajach. Zachęcanie młodych ludzi do udziału w działaniach na rzecz ich samych sprzyja rozwojowi trwałych, akceptowalnych odpowiednich dla danej społeczności lokalnej oraz skutecznych rozwiązań, a także sprawia, że młodzi ludzie zaczynają angażować się w opiekę nad sobą i przejmują odpowiedzialność w tym obszarze. Mimo ograniczeń w zakresie implementacji niniejszego standardu¹⁶ w ramach wymiaru sprawiedliwości profesjonalści winni wspierać zaangażowanie młodych ludzi na każdym etapie realizacji programu. Podmiotowe traktowanie ma fundamentalne znaczenie dla młodych ludzi będących w zasięgu oddziaływania wymiaru sprawiedliwości, ponieważ są oni często pozbawiani wpływu na proces podejmowania decyzji dotyczących ich życia. Zalecane metody zwiększenia zaangażowania, które mogą wykorzystać praktycy, odnoszą się do 'konkretnych umiejętności i wiedzy stanowiącej konieczny element skutecznej praktyki bez względu na rodzaj programu, do udziału w którym zachęcany jest młody człowiek'¹⁷. Do kluczowych, zaczerpniętych z literatury (patrz przypis 9), metod zwiększania zaangażowania, które były również przedmiotem badań w ramach projektu EPPIC, zalicza się:

- Umiejętność nawiązywania dialogu i okazywania młodym ludziom empatii.
- Życzliwość, autentyczność, zaufanie i szacunek.
- Zrozumienie młodej osoby oraz sytuacji, w której się znajduje.
- Oparcie relacji na jasnych zasadach i otwartym podejściu do ról, autorytetu, oraz zasadności i celów programu.
- Aktywny, partycypacyjny styl interakcji.
- Zwłaszcza w pracy z nieletnimi, należy przywiązywać wagę do zaangażowania rodziny i udzielania jej wsparcia, jeśli tylko jest to możliwe.

Zaangażowanie młodych ludzi w realizację programów jest również sposobem na wzmocnienie ich podmiotowości, np. poprzez pomaganie innym w roli edukatorów rówieśniczych i dzielenie się własnymi doświadczeniami¹⁸.

15. <https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/CRC-C-GC-12.pdf>

16. Chociaż znaczenie takiego zaangażowania i uczestnictwa jest szeroko uznawane, nie prowadzi się na ten temat wielu badań, ani na temat technik skutecznego wzmacniania zaangażowania. Zob.: Prior P. and Mason P. (2010) A different kind of evidence? Looking for 'what works' in engaging young offenders Youth Justice 10(3): 211-226.

17. Prior P. and Mason P., p.212.

18. Zob.: 'Peer Navigators' projekt opisany w publikacji autorstwa: Thom, Duke & Gleeson (2018) Description of innovative approaches including professionals' and young peoples' narratives. 2nd National report. https://www.eppic-project.eu/wp-content/uploads/2018/02/Final19Jan_WP5-Interventions-Report.pdf

Cel: Zapewnienie młodym ludziom dostępu do wysokiej jakości programów bez względu na płeć, wiek, wykształcenie, przynależność do mniejszości, status społeczny oraz status w ramach wymiaru sprawiedliwości.

Uzasadnienie: Wszyscy młodzi ludzie powinni mieć prawo do korzystania z usług i wsparcia dostosowanego do ich potrzeb oraz na właściwym poziomie jakości, przy zapewnieniu możliwości wyboru i przez odpowiedni czas¹⁹.

Oczekiwane rezultaty: Organicznie marginalizacji i stygmatyzacji określonych grup młodych ludzi.

Badania naukowe wskazują, że niektóre grupy młodych ludzi mogą nie być uwzględniane w systemie planowania i realizacji świadczeń, ze względu na mniejszą widoczność, społeczną marginalizację lub stygmatyzację bądź brak rzeczników ich potrzeb. Może to w szczególności odnosić się do młodych ludzi, którzy znaleźli się w obszarze oddziaływania wymiaru sprawiedliwości, przez co są dotknięci w sposób szczególny wykluczeniem społecznym, będąc przy tym grupą bardzo zróżnicowaną pod wzglę-

19. Zob.: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DO-C_1&format=PDF

dem charakterystyki indywidualnej i pochodzenia społecznego. Brak wrażliwości, dyskryminujące praktyki i postawy to główne przyczyny, dla których młodzi ludzie nie korzystają z dostępnych usług, ukrywają fakt używania narkotyków oraz inne problemy, zaś w przypadku skorzystania z oferty pomocowej nie są z niej zadowoleni.

Zgodnie z uniwersalnymi standardami etycznymi, instytucje świadczące pomoc i opiekę muszą dbać, by ich działania nie były dyskryminujące, promować programy pozbawione elementów stygmatyzujących, a jednocześnie takie, które uwzględniają indywidualną charakterystykę i pochodzenie społeczne uczestników.

Niedostateczna znajomość języka (co w pewnych przypadkach wymaga obecności tłumacza) może ograniczać i zawężać ofertę kierowaną do młodych ludzi. Jeśli zapewniony ma być równy dostęp do oferowanych usług, organizacje i instytucje świadczące te usługi powinny rozważyć, czy kompetencje personelu są wystarczające, by móc porozumieć się z młodymi obcokrajowcami, którzy słabo znają język.

Standard 8: W programach przestrzegane są zasady równych szans i niedyskryminacji

Standard 9: Realizatorzy programów reprezentują profesjonalizm i wysokie kompetencje

Cel: Realizatorzy programów posiadają odpowiednią wiedzę i umiejętności oraz mają zapewnione możliwości stałej aktualizacji tej wiedzy i umiejętności.

Uzasadnienie: Oprócz wykształcenia i doświadczenia zawodowego, praktykom potrzebna jest wiedza, umiejętności i szkolenia odnoszące się specyficznie do pracy z młodymi użytkownikami narkotyków, którzy mają kontakt z wymiarem sprawiedliwości. Ta grupa docelowa stanowi szczególne wyzwanie, w związku z czym konieczne jest regularne aktualizowanie wiedzy i umiejętności zgodnie z rozwojem nauki, zmianami w charakterystyce grupy docelowej oraz w uwarunkowaniach lokalnych i krajowych.

Oczekiwane rezultaty: Rozwój i stałe podnoszenie kwalifikacji personelu a także wychodzenie naprzeciw potrzebom młodych użytkowników narkotyków, którzy weszli w konflikt z prawem.

Praktycy oraz inni przedstawiciele personelu zaangażowanego w prowadzenie programów lub świadczenie usług dla młodych użytkowników narkotyków, którzy weszli w konflikt z prawem, muszą posiadać odpowiednią wiedzę oraz kompetencje merytoryczne w następujących obszarach dotyczących specyficznie młodzieży:

- Profilaktyka używania substancji psychoaktywnych, a tym obszarze różne formy wczesnej interwencji, rozwiązania w zakresie przeciwdziałania problemowemu używaniu i uzależnieniu od narkotyków oraz politoksykomanii.
- Pomoc w rozwiązywaniu złożonych problemów, w tym w obszarze zdrowia somatycznego, psychicznego, edukacji i opieki społecznej.
- Komunikacja i budowanie oraz podtrzymywanie kontaktów z młodymi ludźmi.
- Gotowość do uczestnictwa w dodatkowych szkoleniach niezbędnych, by być na bieżąco z rozwojem wiedzy.

Standard 10: Realizatorzy programów przestrzegają zasad etycznych i stosują się do kodeksów postępowania zawodowego

Cel: Zapewnienie przestrzegania reguł etycznych i prawnych podczas realizacji programów oraz w relacjach i komunikacji między młodymi ludźmi a personelem.

Uzasadnienie: Praktycy mają obowiązek otaczania opieką swoich klientów, o czym mowa w kodeksach postępowania prawnego i zawodowego. Stosowanie się do standardów etycznych, prawnych i zawodowych oraz kodeksów postępowania sprzyja równemu traktowaniu i rzetelności w opracowywaniu i realizowaniu programów oraz we wszystkich formach kontaktu z młodymi ludźmi.

Oczekiwane rezultaty: Programy i opieka świadczone z poszanowaniem praw człowieka i norm prawnych.

Wraz z zagwarantowaniem kompetencji merytorycznych istnieje potrzeba oceny - i tam gdzie to konieczne - zmiany postaw praktyków wobec młodych ludzi oraz ich praw. Zarówno praktycy jak i inne osoby zajmujące się problemem powinni:

- Chronić prawo młodych ludzi do informacji, prywatności, poufności, niedyskryminacji, szacunku oraz postaw nieosądzających.
- Posiadać wiedzę w zakresie właściwych kodeksów postępowania zawodowego oraz gwarantować ich stosowanie w praktyce.
- Posiadać wiedzę na temat regulacji prawnych odnoszących się do młodych ludzi, którzy weszli w konflikt z prawem.
- Podejmować kroki w celu unikania możliwych do przewidzenia zagrożeń.

Planowanie, realizowanie i zarządzanie programami adresowanymi do młodych użytkowników narkotyków, którzy weszli w konflikt z prawem

Europejskie Standardy Jakości w Profilaktyce Uzależnień od Narkotyków (EPDQS) to oparty na dowodach naukowych podręcznik opracowany przez EMCDDA, w którym szczegółowo opisano cykl tworzenia programów profilaktycznych: opracowanie, implementacja oraz monitoring i ewaluacja. Cykl składa się z ośmiu etapów:

- Ocena potrzeb (podręcznik EPDQS, str. 93)
- Ocena zasobów (podręcznik EPDQS, str. 113);
- Ramy programu (podręcznik EPDQS, str. 121);
- Konstrukcja interwencji (podręcznik EPDQS, str. 141);
- Zarządzanie i mobilizacja zasobów (podręcznik EPDQS, str. 171);
- Realizacja i monitoring (podręcznik EPDQS, str. 197);
- Ewaluacje końcowe (podręcznik EPDQS, str. 213);
- Rozpowszechnianie i doskonalenie (podręcznik EPDQS, str. 227)

W celu wzmocnienia skuteczności działań profilaktycznych cykl tworzenia i realizacji projektu zawiera również komponent zwany kwestiami wspólnymi, w skład którego wchodzi: trwałość i finansowanie; wzajemna komunikacja i udział interesariuszy; organizacja i rozwój personelu; etyczny wymiar profilaktyki uzależnień od narkotyków (podręcznik EPDQS, str. 65).

Wskazówki dotyczące cyklu tworzenia i realizacji projektu zawarte w EPDQS mają również zastosowanie w opracowywaniu i wdrażaniu programów profilaktycznych wobec młodych użytkowników narkotyków, którzy weszli w konflikt z prawem. Zaleca się, aby praktycy również korzystali z tego o podręcznika. Należy jednak pamiętać o konieczności ewentualnego dopasowania programu do konkretnych grup docelowych – w tym przypadku młodych użytkowników narkotyków, którzy weszli w konflikt z prawem. Dla przykładu, w toku dyskusji z praktykami na temat stosowania standardów jakości w programach profilaktycznych wobec tejże grupy docelowej podnoszono następujące kwestie:

- Prowadzenie programów profilaktycznych w instytucjach wymiaru sprawiedliwości stanowi szczególne wyzwanie dla praktyków. Kontekst ten jest uzależniony od krajowych i lokalnych uwarunkowań, ale we wszystkich krajach partnerskich EPPIC przepisy dotyczące funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości mają charakter nadrzędny wobec tego, co praktycy mogą zaoferować oraz jak pracować. W szczególności, przepisy te mogą ograniczać działania w obszarze redukcji szkód, współpracę z innymi instytucjami oraz wpływać na zdefiniowanie, co będzie uznane za pożądany rezultat programu. W ramach wymiaru sprawiedliwości nie wszyscy partnerzy mają bowiem równy status. Istotnym aspektem standardów jakości jest rozwiązanie kwestii, w jaki sposób powinna przebiegać współpraca między realizatorami poszczególnych programów bądź usług (dysponującymi różnymi uprawnieniami), tak by przyniosła młodym ludziom jak najwięcej korzyści, przy uwzględnieniu różnych uwarunkowań prawnych (np. wymiar sprawiedli-

ści znajduje się w gestii Ministerstwa Sprawiedliwości, leczenie uzależnień od narkotyków w gestii Ministerstwa Zdrowia) a praktycy wywodzą się z różnych dziedzin i tradycji zawodowych.

- Współpraca między partnerami jest utrudniona, gdy poszczególne instytucje nie mają prawnej możliwości ujawniania danych oraz informacji na temat swoich klientów (kodeksy postępowania zawodowego, krajowe i międzynarodowe przepisy np. RO-DO²⁰).
- Zapewnienie płynnego przechodzenia od jednej instytucji (placówki) do kolejnych jest często utrudnione, częściowo z uwagi na problemy związane ze współpracą i przepływem informacji. Szczególnie jest to istotne w przypadku powrotu z instytucji penitencjarnej do społeczności oraz wtedy, gdy młodzi ludzie z uwagi na swój wiek, muszą zacząć korzystać ze świadczeń przeznaczonych dla dorosłych.
- Programy mają różny czas realizacji. Wielu praktyków wyrażało opinie, że choć krótkie interwencje mogą korzystnie wpłynąć na młodych ludzi, to jednak często konieczne jest dłuższe wsparcie 'krótkie interwencje powodują, że młodzi ludzie zbyt wiele razy podejmują leczenie od nowa'. Wiele projektów otrzymuje dofinansowanie na ograniczony czas, co stanowi dodatkowy problem, oprócz kwestii takich jak współpraca między instytucjami oraz płynne przechodzenie od jednego programu do następnego. Wszystko to negatywnie odbija się na sytuacji młodych ludzi.
- Wiedza na temat standardów jakości oraz doświadczenie w ich stosowaniu nie są powszechne wśród praktyków. Jeśli standardy mają przyczynić się do rozwoju oraz skutecznego wdrażania programów profilaktycznych, należy podnosić świadomość wśród praktyków, dostarczać im wiedzę, narzędzia oraz organizować w tym zakresie niezbędne szkolenia.

Rozwiązanie niniejszych kwestii będzie wymagało zaangażowania osób kształtujących politykę, pełnomocników oraz osób kierujących programami/usługami w celu ponownej analizy ram prawnych i programowych oraz ich praktycznego stosowania w kontekście krajowym i lokalnym.

Kluczowe publikacje

- Beccaria, F. and Rolando, S. (2019), "The role of critical moments in young offenders' drug-using trajectories", *Drugs and Alcohol Today*, Vol. 19 No. 3, pp. 197-207.
- Duke, K. Thom, B. and Gleeson, H. (2019), "Framing 'drug prevention' for young people in contact with the criminal justice system in England: views from practitioners in the field", *Journal of Youth Studies*, DOI: 10.1080/13676261.2019.1632818.
- Gleeson, H., Duke, K. and Thom, B. (2019), "Challenges to providing culturally sensitive drug interventions for black and Asian minority ethnic (BAME) groups within UK youth justice systems", *Drugs and Alcohol Today*, Vol. 19 No. 3, pp. 172-181.
- Graf, N. and Stöver, H. (2019), "Critical reflections on quality standards within drug demand reduction", *Drugs and Alcohol Today*, Vol. 19 No. 3, pp. 182-188.
- Herold, M., Rand, C. and Frank, V. (2019), "Enactments of a 'holistic approach' in two Danish welfare institutions accommodating young adults with offending behavior and drug use experiences", *Drugs and Alcohol Today*, Vol. 19 No. 3, pp. 208-219.

20. Zob.: Podręcznik EPDQS: http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/prevention-standards_en

Załącznik: dokumenty, podręczniki, przewodniki

Międzynarodowe dokumenty i podręczniki

Brotherhood, A., & Sumnall, H. R. (2011), European drug prevention quality standards. A manual for prevention professionals. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Luxembourg: Publications Office of the European Union. http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/prevention-standards_en (Pobrano: 14.08.2019)

Publikacja jest również dostępna w języku polskim: <https://www.kbnp.gov.pl/portal?id=110775>

Brotherhood A, Sumnall HR & the European Prevention Standards Partnership (2015), EDPQS Toolkit 4: Promoting quality standards in different contexts ("Adaptation and Dissemination Toolkit"). Introduction & Key Messages. Liverpool: Centre for Public Health. http://prevention-standards.eu/wp-content/uploads/2015/07/EDPQS_Toolkit4_Introduction_Key_messages.pdf (Pobrano: 14.08.2019)

Publikacja jest również dostępna w języku polskim: <http://mcps.com.pl/wp-content/uploads/2018/12/mcps-poradnik-nr-4-edpqs-2.pdf>

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2017), Health and social responses to drug problems: a European guide. Publications Office of the European Union, Luxembourg. http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/6343/TI_PUBPDF_TD0117699ENN_PDFWEB_20171009153649.pdf (Pobrano: 14.08.2019)

United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC (2015), International Standards on Drug Use Prevention, United Nations, Vienna. Second 2018 updated version. https://www.unodc.org/documents/prevention/standards_180412.pdf (Pobrano: 14.08.2019)

United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC/World Health Organization – WHO (2018), Treatment and care for people with drug use disorders in contact with the criminal justice system. Alternatives to conviction or punishment, UNODC/WHO. https://www.unodc.org/documents/UNODC_WHO_Alternatives_to_Conviction_or_Punishment_2018.pdf (Pobrano: 14.08.2019)

United Nations (2016), Guidelines on Drug Prevention and Treatment for Girls and Women. https://www.unodc.org/documents/drug-prevention-and-treatment/unodc_2016_drug_prevention_and_treatment_for_girls_and_women_E.pdf (Pobrano: 14.08.2019)

United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC (2010), Handbook for prison leaders: A basic training tool and curriculum for prison managers based on international standards and norms, UN, New York. https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/UNODC_Handbook_for_Prison_Leaders.pdf (Pobrano: 14.08.2019)

Dokumenty krajowe

AUSTRIA Department of Correctional Services in the Federal Ministry of Justice (2015), Guidelines for counselling, support and treatment of drug-addicted people in the Austrian criminal justice system [w języku niemieckim]. <https://www.ecomed-suchtmedizin.de/pdf/leitlinie-qualitaetsstandards-fuer-die-ost-Literatur.pdf> (Pobrano: 14.08.2019)

DANIA Ministry of Social Affairs (2007), Guidance/instruction on quality standards for social treatment to drug users after § 101 of the Law on Social Services [w języku duńskim]. <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=162836> (Pobrano: 14.08.2019)

The Prison Service & Ministry of Justice (2005), Accreditation of drug treatment offers within the Prison Service [w języku duńskim]. <http://www.kriminalforsorgen.dk/Akkreditering> (Pobrano: 15.08.2019)

NIEMCY German Medical Association (2017). Directive of the German Medical Association on implementation of opioid substitution treatment [w języku niemieckim]. <https://www.bun->

desaerztekammer.de/fileadmin/user_upload/downloads/pdf-Ordner/RL/Substitution.pdf (Pobrano: 15.08.2019) State Center for Health Promotion (2011). Substance use in schools: legal problems and proposed solutions [w języku niemieckim]. http://gesundheitsfoerderung.bildung-rp.de/fileadmin/user_upload/gesundheitsfoerderung.bildung-rp.de/Rechtsgrundlagen/rzbro-schule-und-rechtsfragen_2_aufl.pdf (Pobrano: 15.08.2019)

WŁOCHY Department for Anti-Drug Policies (2011), Prison and drug. Guidelines to increase the use of alternative measures for alcohol and drugs addicts [w języku włoskim]. <http://www.retecedro.net/carcere-e-droga-percorsi-alternativi-al-carcere/> (Pobrano: 14.08.2019)

Department for Anti-Drug Policies (2010), Italian National Action Plan on Drugs [w języku włoskim]. <http://www.politicheantidroga.gov.it/it/attivita-e-progetti/piano-di-azione-presentazione/> (Pobrano: 14.08.2019)

Italian Federation of Workers of Addiction Department and Services, National Coordination of Surveillance Magistrates (2018), Operative protocol about the commitment to social services programs according to art. 94 Law 309/90 [w języku włoskim]. <http://www.federserd.it/index.cfm/Protocollo-operativo-tra-FEDERSERD-e-CONAMS-per-l'applicazione-dell'affidamento-in-prova-in-casi-particolari-ai-sensi-dell'articolo-94-del-DPR-309/90/?fuseaction=skd-novita&id=166> (Pobrano: 14.08.2019)

POLSKA Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Instytut Psychiatrii i Neurologii (2010), Standardy w ramach "Systemu Rekomendacji Programów Profilaktycznych i Promocji Zdrowia Psychicznego." <http://programmeyrekomendowane.pl> (Pobrano: 02.11.2020)

WIELKA BRYTANIA Ministry of Justice, Youth Justice Board (2019), Standards for children in the youth justice system. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/780504/Standards_for_children_in_youth_justice_services_2019.doc.pdf (Pobrano: 14.08.2019)

Public Health England (2017), Specialist substance misuse services for young people: A rapid mixed methods evidence review of current provision and main principles for commissioning. Public Health England, London. https://www.drugsandalcohol.ie/26669/1/PHE_Specialist_substance_misuse_services_for_young_people.pdf (Pobrano: 14.08.2019)

Department of Health (2017), Drug misuse and dependence: UK guidelines on clinical management. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/673978/clinical_guidelines_2017.pdf (Pobrano: 14.08.2019)

Public Health England (2017), New Psychoactive Substances (NPS) in prisons: A toolkit for prison staff. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/669541/9011-phe-nps-toolkit-update-final.pdf (Pobrano: 14.08.2019)

Dokumenty Unii Europejskiej

CHAFEA, Health promotion of young prisoners project training (2010-2013). https://webgate.ec.europa.eu/chafea_pdb/health/projects/20091212/summary (Pobrano: 20.11.2019)

CHAFEA, Training Criminal Justice Professionals in Harm Reduction Services for Vulnerable Groups [TCJP] (2007-2010). https://webgate.ec.europa.eu/chafea_pdb/health/projects/2007318/outputs (Pobrano: 20.11.2019)

WHO, Health in prisons: A WHO guide to the essentials in prison health. http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0009/99018/E90174.pdf (Pobrano: 20.11.2019)

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2012), Prisons and drugs in Europe: the problem and responses. http://www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues/prison_en (Pobrano: 20.11.2019)

FRANKFURT
UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

CENTRE FOR ALCOHOL AND DRUG RESEARCH
DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY
AND BEHAVIOURAL SCIENCES
AARHUS UNIVERSITY

eclectica

**Middlesex
University
London**

**Change
Grow
Live**

EUROPEAN CENTRE FOR
SOCIAL WELFARE POLICY
AND RESEARCH

Krajowe Biuro do Spraw
Przeciwdziałania Narkomanii

Ministerstwo Zdrowia